

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > דע את נפשך 002 יסוד האש כוח המכלה

דע את נפשך 002 יסוד האש כוח המכלה

בפרק הקודם סקרנו בקצרה את ארבעת היסודות שמהם מורכבת הנפש: אש, רוח מים עפר. ביארנו שארבעת היסודות הללו מקבילים לארבעת הכוחות: כוח המכלה, כוח המניע, כוח המקיים וכוח המייצב.

בארבעת הפרקים שלפנינו ננסה בס"ד להבין את הכוחות האלו יותר לעומק, נפרקן לגורמים ונתבונן בהם. בפרק זה נעסוק ביסוד האש.

א. יסוד האש - כוח המכלה.

הגדרנו שיסוד האש הוא הכוח המכלה שבנפש האדם. כוח האש בטבעו הוא מכלה. הוא כמובן יכול לכלות חלקי רע, אך מאידך הוא יכול גם לכלות חלקי טוב ח"ו. ננסה לסקור בפסקה זו את ההבחנות שקיימות באש.

הבחנה ראשונה - של כוח האש שהיא מכלה דברים רעים, כמו שכתוב בפסוק - "כי תצא אש ומצאה קוצים"^[1]. הרי שעניינה של האש לכלות קוצים שדוקרים, דברים שמפריעים, דברים שליליים.

הבחנה שנייה - יש פעמים שצריך להשתמש בכוח המכלה על מנת לכלות דבר טוב. ומיד ישאל השואל אם הדבר טוב מדוע צריך לכלות אותו? -

ברם התשובה לכך כבר צריכה להיות ברורה, שהרי עפ"י מה שנתבאר בפרק הקודם שתהליך ההתעלות והצמיחה של האדם היא דווקא ע"י כך שהוא מכלה בתפיסת נפשו את ההשגה שיש לו במדרגתו הנוכחית. כי כל זמן שהאדם נמצא במדרגה מסוימת, ובהשגה מסוימת, ובתפיסה מסוימת, והיא נתפסת אצלו כעצם המציאות, כדבר שקיים, כ-'יש', הוא לא רוצה לצאת משם.

משל לאדם שלא רוצה לעקור מביתו. אבל אם הבית שלו נשרף, ודאי שהוא ירצה לצאת ולחפש לו בית אחר, שהרי הוא לא מעוניין לחיות בין החורבות עם הפחמים והגחלים שנשארו לו. כן הדבר בכוח האש, רק כאשר המדרגה התחתונה מתכלה אצלו, הוא רוצה לעלות הלאה.

נמצא שבנוסף להבנה הפשוטה שתפקידו של כוח האש הוא לכלות את הרע, במקביל לכך יש אופן להשתמש באש גם בכדי לכלות תפיסה טובה.

הבחנה שלישית - ישנה תופעה פחות רצויה אך מצויה, והיא השימוש בכוח האש לרעה, והיינו שמשתמש עם כוח האש לכלות דברים טובים שראויים להתקיים. כמו שכתוב בפסוק - "כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה" [2], הרי שעם הקוצים האש כילתה גם גדיש קמה ושדה שהם דברים חיוביים.

זהו הכוח שבנפש שבעצם מכלה את חלקי הטוב שבבריאה וזהו דבר שלילי ולא חיובי.

הרי שבכללות הגדרנו שלושה סוגי כילוי של כוח האש:

- א. כילוי של רע שצריך לכלותו.
- ב. כילוי של טוב לצורך עליה למדרגה יותר עליונה.
- ג. כילוי של טוב כאשר זוהי פעולה שלילית לכלותו, כי דווקא ראוי שהוא יתקיים.

ב. גם אש טובה יכולה לפרוץ ולהזיק.

כאמור, כוח האש הוא מוכרח לנפש האדם, אך השימוש היעיל בו הוא כאשר מגבילים אותו לתחום הפעילות החיובי שלו.

חז"ל מורים לנו שתלמיד חכם שכועס רתיחתו זו באה לו מהתורה שבוערת בו, וכמו שאמרו [3] - 'האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה שנאמר - "הלא כה דברי כאש נאם ה'" [4]. אולם ממשכה הגמרא לבאר שם 'אפילו הכי מיבעי ליה לאיניש למילף נפשיה בניחותא שנאמר - "והסר כעס מלבך" [5], כלומר ראוי לו ללמד נפשו שלא לכעוס.

נתבונן, מדוע התלמיד חכם כועס? -

הזכרנו בפרק הקודם שרבנו חיים ויטאל מבאר שמהאש נולדות מידות רעות כגון גאווה וכעס. הכעס עניינו, כאשר אני רוצה שדבר מסוים יתקיים בצורה מסוימת אולם הוא מתקיים בצורה אחרת, הרי שאני רוצה לבטל את מה שנגדי.

ומהיכן בנפש האדם נובע הרצון הזה לכליו? -

יש אדם שכוח הכעס שבו נובע מכך הוא כעסן, יש לו טבע לכלות את כל מה שלא מסתדר עם רצונותיו. לעומת זאת יש אדם שמעצים את כוח האש שבקרבו כי הוא רוצה כל הזמן להתעלות. אך דע עקא שכאשר הוא מקבל כזו עוצמה של אש, היא יכולה לפרוץ גם למקומות הלא נכונים.

יש אדם שכוח האש שבו מכלה דברים טובים שדווקא ראויים להתקיים, זהו המבנה הבסיסי של הכעסן. לעומתו יש אדם שבונה תהליך של עליה, ובמודע הוא מעצים בנפשו את כוח האש בכדי להתעלות, ברם כאשר מתקרבים למדורה גדולה היא

יכולה גם לכלות את מה שלא צריך, זהו המהלך של הכעס של התלמיד חכם.

ג. ניתוב והגבלת האש.

כאשר היסוד של האש הוא בגדרו ובמקומו הנכון, הרי שהאדם השתמש בו כראוי. אולם כאשר האש, הכוח המכלה, מתגלה במקום הלא נכון כיצד אפשר לנתב אותו למקום הנכון?

במשל הגשמי הפשוט, כאשר אש פורצת ומתפשטת, כולם יודעים מה צריך לעשות. מיד מתקשרים לתחנת כיבוי אש וקוראים להם בדחיפות. מכבי-האש יגיעו ויסלקו את האש מהיכן שהיא אינה רצויה, וסילוק זה נעשה בדרך כלל ע"י מים.

אותו הדבר הוא כלפי יסוד האש שמתפשט למקום לא ראוי, שהכיבוי והסילוק יעשה ע"י יסוד אחר. שהרי כל ארבעת היסודות משולבים זה בזה ומשלימים זה את זה. ואם-כן כאשר האש מתפרצת למקום הלא נכון בנפש, הרי שאנו צריכים להגביל אותה ע"י שימוש בשאר היסודות, ולמקם אותה במקום הראוי לה.

הרי שראשית עלינו ללמוד ביחס לכל יסוד: מהו מיקומו, ומהם דרכי השימוש בו לתועלת, ולאחר מכן כיצד נשתמש בשאר היסודות כדי להגביל אותו.

וכמו שכבר אמרנו שיסוד האש מתפרט באופן כללי לשלושה אופנים של ביטול: ביטול של רע, ביטול של טוב שצריך לבטלו בכדי להתעלות, וביטול של טוב הראוי להתקיים.

כיצד ננתב את יסוד האש למקומו הראוי בנפש?-

כאשר האש שורפת את הרע, לכאורה זהו דבר חיובי, אם-כן אין צורך לשלב את שאר היסודות. זוהי ההבנה הפשוטה - אם האש מכלה את מה שצריך, אזי לא צריך להגביל אותה.

אמנם אם נתבונן יותר לעומק נבחין כי אם אין הגבלה א"כ אף שהאש מכלה את מה שצריך, מ"מ היכן היא תפסיק?

הרי היא עלולה להיגמר רק אחרי שהיא תשרוף את כל העולם כולו. רק במצב שיש לנו שדה הסמוכה לנהר ושדה זו מלאה בקוצים, אז אפשר בשופי להדליק את האש ולכלות את הקוצים, כיוון שהאש תכלה את כל הקוצים עד הנהר ושם היא תשקע.

אולם כידוע לכל, המבנה האמיתי של הטבע על כל רבדיו הן הפיזי והן הנפשי שונה מהדוגמא לעיל, בדרך כלל הרע והטוב מעורבים זה בזה, וגם אם הם לא מעורבים אז הם לכל הפחות גובלים זה בזה.

ואם-כן כאשר נבוא להדליק אש, אנו חייבים לעשות זאת בצורה מבוקרת. כי מחד אנו רוצים וצריכים להבעיר אש על מנת לכלות את הרע שראוי לכלות, הרי שהבסיס להבערת האש והתפשטותה הוא חיובי, אך מאידך עלינו להגביל את האש

למקומות הראויים מבלי שהיא תגלוש למקומות שבם היא גורמת נזק.

וקודם שנפנה לדון כיצד עושים זאת בנפש האדם נחשוב תחילה כיצד היינו פותרים את הבעיה הזו באש הגשמית.

פשוט וברור לכל, שלהגביל את האש ע"י יסוד רוח זה קשה מאוד ובדרך כלל לא מתאים. בערך הזה של הגבלת האש, הרוח יכולה להזיק יותר מאשר להועיל.

האפשרות הפשוטה והמעולה ביותר להגבלת אש זה ע"י יסוד המים. לדוגמא: ידוע הדין שכאשר פורצת דליקה בשבת קודש, כגון נרדלוק שנפל והבעיר את המפה של שולחן. הרי שלכבות את האש במקום שאין סכנת חיים, אסור. אם-כן העצה למניעת התפשטות האש היא להגביל אותה ע"י מים. שמים קערות או שקיות מלאות מים סביב האש, וכאשר היא תגיע אליהם הם יכבו אותה וכך תיעצר האש ('גרם כיבוי שרי' [6]).

אפשרות נוספת להגבלת האש היא ע"י יסוד העפר. דימיינו להגביל את האש ע"י שפיכת תל עפר.

נמצא שבמשל הגשמי היסודות מים ועפר יכולים להגביל את האש. מכאן נוכל להבין את הנמשל שביסודות שבנפש האדם.

את כוח המכלה של האש ניתן להגביל ע"י כוח המקיים שמקביל ליסוד המים, וכן ע"י הכוח המייצב שמקביל ליסוד העפר. כאשר רוצים לכבות אש, שופכים עליה כמות גדולה של מים, אך אם לא רוצים לכבותה אלא להגבילה אפשר ג"כ ע"י גדר של עפר או מים.

הגבלת האש ע"י יסוד המים

הסברנו שאחד האופנים בהם ראוי לו לאדם להשתמש בכוח המכלה הוא לכלות רע, שכאשר הוא מבחין ברע הוא צריך לכלות אותו ע"י אש. ואם-כן יבוא אדם ויתעסק כל הזמן בכללות את הרע ע"י הבערת אש, מצד אחד זה אכן טוב, אבל מצד שני הוא עלול להגיע למצב שהכוח המכלה שבו יתגבר ויצא משליטה, ואז הוא יתחיל לכלות גם דברים טובים שלא צריך לכלות.

לדוגמא - מוהל שחותך את עורלותיהם של ילדי ישראל. אכן פעולתו היא טובה, הוא מקיים מצווה. ברם זה יכול להביא אותו לאיזושהי נקודת כוח שהוא מתרגל לפצוע. ובאמת כתוב בספרים הקדושים שסגולת המצווה שומרת עליו. אך בכללות במקומות שאין את סגולת המצווה שתשמור עליו מפני כוח הרציחה שפועל בו, מה יעשה האדם להגביל את אש הכילוי?-

אדם כזה חייב ליצור איזון כנגד פעולותיו של כוח הכילוי והביטול, וזאת ע"י שהוא מעמיד כוח מקביל שיקיים את החיוב, והיינו שיעשה גם פעולות של קיום דברים טובים.

נחدد את הנקודה, כולנו מכירים את סוג האנשים שנלחמים כל הזמן נגד תופעות שליליות: נגד פערים חברתיים, נגד עשיית הנזקים ע"י הבנקים והריביות, נגד זיהום האוויר וכו', איש של מלחמות צודקות. הרי שלכאורה הוא משתמש בכוח האש כדי לכלות ולבטל כל מיני גורמים שלילים, שזה שימוש נכון בכוח האש. אבל את בפנימיות נפשו הכוח של המלחמות הולך וגובר, עד שזה יוצא משליטה והוא הופך להיות איש של מלחמות.

וא"כ אותו אדם שמתעסק כל הזמן בלהבעיר אש ולכלות קוצים, נוצרה אצלו גלישה שלילית של האש, והוא מתחיל לכלות גדיש קמה ושדות טובים.

ואם-כן בנקל נבין את הפתרון לבעייתו - נכון שהוא לא צריך להפסיק להשתמש באש במקומות הנכונים, הוא צריך להמשיך ולכלות קוצים. אך אל לו להסתפק בכך אלא עליו למתן את האש ע"י מים, או להגבילה ע"י עפר. כלומר, הוא צריך לתת לנפש שלו מקום אחר בו הוא פועל עם כוח הקיום שמיסוד המים, והיינו שיפעל לקיים דברים.

ביחס לדוגמא הנ"ל: אותו איש מלחמות שיפעל גם להקים מוסדות שמקדמים את החלשים בחברה, שיתרום לגמח"ם להלוואות בלי ריבית, שישתתף בנטיעת חורשות ויערות וכו' קיום ועוד קיום, וזאת בכדי לאזן את פעולות הכילוי המקבילות.

דוגמא נוספת: ראש מדינה שיצא למלחמה מוצדקת והכרחית לגמרי, ובאותה המלחמה הוא גרם להרג של שלושים אלף נפשות מצד האויב. באמת לפי הצדק המוסר והיושר מותר לעשות את זה כאשר זה נצרך. אך דא עקא בד בבד עם פעולות הכילוי המוצדקות שהוא פעל במלחמה, הובערה בנפשו אותה נקודה שמכלה והוא חייב לעצור אותה, כי המלחמה נגמרה ולא צריך את האש הזו עכשיו. הרי שעתה עליו לפעול פעולות קיום מאזנות, והיינו לקחת מצרכי מזון ורפואה ולהשפיע אותם לשלושים אלף נזקקים במקום אחר.

אם-כן ראש המדינה הזה עוצר את הכוח המכלה בנפשו ע"י שהוא מעמיד כנגדו כוח שמקיים.

שלושת הדוגמאות הנ"ל לא עוסקות בכיבוי של אש שלילית, אלא השימוש באש היה חיובי. רק שכיוון שמטבע האש להתפשט הרי שאנו חוששים שגם האש החיובית הזו תתפשט ותכלה מקומות טובים. בכדי להגביל אותה הדגמנו כיצד לנתב ולהגביל אותה ע"י הגברה של פעולות עם כוח קיום בנפש.

כמובן שהפרטים בכילוי ובקיום הם רבים, ואפשר ורצוי שכל לומד יתבונן ויזהה אותם בנפשו. אך היסוד הוא אחד, שאת הפעולות של הנפש עם כוח הכילוי אנו צריכים לדכא או להגביל ע"י פעולות של קיום, מכלים במקום אחד ומקיימים במקום אחר, ממילא כוח הכילוי בנפש לא יפרוץ יתר על המידה.

ד. הגבלת האש ע"י יסוד העפר.

הזכרנו לעיל כי ניתן להגביל את האש ע"י יסוד העפר. נשתדל לבאר בס"ד את ההבדל בין הגבלת האש ע"י יסוד המים, להגבלתו על-ידי יסוד העפר.

כאשר דבר קיים יש בו שתי הבחנות דקות: יש לו הבחנה שהוא קיים מצד עצמו, ויש לו הבחנה שהוא קיים ע"י שאנו מתמידים להחיות אותו.

ההבחנה של דבר קיים מצד עצמו היא מיסוד העפר שבו. לעומת זאת ההתמדה ותוספת החיות של הדבר היא מיסוד המים שבו. זה פשוט כאשר מתבוננים בזה.

יסוד העפר הוא עצם הקיום של כל דבר - משל למה הדבר דומה, אדם שמת ושמו את גופו בקבר, הגוף עדיין קיים וזה מחמת יסוד העפר, וכמו שכתוב בפסוק - "כי עפר אתה ואל עפר תשוב"^[7]. לעומת זאת אדם חי, לא מספיק שהוא עפר, צריך גם להשקות אותו ולתת לו מזון בתמידות.

הרי שיש בחינה של קיום שהדבר עצמו קיים, ויש בחינה של קיום שאנו מקיימים אותו בתמידות ע"י שאנו מספקים לו חיים.

הגדרנו שיסוד האש מכלה ומבטל את הרע, ולפי מה שביארנו עתה יש באש שני סוגי ביטול לשני סוגי קיים. מחד יש קיום מצד יסוד המים, ואז יש ביטול מצד יסוד האש שמבטל את הקיום של המים. ויש קיום מצד יסוד העפר, וכנגד זה יש ביטול מצד יסוד האש שמבטל כליל את הקיום שהעמיד העפר.

נבאר - יסוד האש יוצר ביטול. האש יכולה לבטל תפיסה של חיות שמיסוד המים, והאש יכולה לבטל תפיסה של קיום שמיסוד העפר. הרי שבאש יש שתי אופני כילוי.

נתבונן במשל הבא: נניח שאנו נלחמים בבני אומה מסוימת ואנו רוצים לנצח אותם, ניתן לעשות את זה בשתי דרכים:

א. לעשות מצור ולהפסיק להם את אספקת המזון והמים, הפסקת שירותיים הכרחיים כגון חשמל ודלק, יאיצו את התהליך.

ב. זורקים פצצה הרסנית שמחריבה את הכל, ובזה תסתיים בבת-אחת פעולת הכילוי והביטול.

מאוד פשוט להבין מהמשל שדרך א' היא כילוי של האויב ע"י ביטול הקיום שמיסוד המים. והיינו שכיוון שאנו מפסיקים לתת לאויב את אספקת החיות הנצרכת לו לקיום, הוא דועך ומתבטל ומת. לעומת זאת דרך ב' היא שימוש בכוח האש כדי לבטל את הקיום שמיסוד העפר. הפצצה מבטלת את הקיום העצמי שלהם, הכל נמחק ולא נשאר זכר מהאויב.

הרי שביטול יכול לנבוע מביטול שמבטל חיות, והוא יכול לנבוע מביטול קיום. כמובן שביטול החיות מובילה בדרך כלל גם לביטול הקיום במידת מה. אך סוגי הביטול מתחלקים בכללותם לשתיים: ביטול כנגד מים והיינו ביטול החיות, או ביטול שכנגד העפר, היינו ביטול עצם הקיום.

ואם-כן כאשר נבחין בתופעת ביטול שמיסוד האש בנפש האדם ראשית נצטרך להבין איזה סוג ביטול הוא זה. כלומר, את מה הוא בא לבטל.

לדוגמא: ישנם אנשים שיש להם דיכאון ועצבות. הדיכאון והעצבות מגיעים מתפיסת ביטול של חיות בנפש. זוהי אש שמבטלת את יסוד המים דהיינו את החיות, אך היא לא מבטלת את עצם הקיום. לעומת זאת יש אנשים שהדיכאון שלהם מביא אותם עד כדי מחשבות של אובדן, הם רוצים להעלים לגמרי. זהו כוח ביטול שמבטל את יסוד העפר.

הפרטים רבים וניתן למצוא דוגמאות רבות, אך הבסיס צריך להיות מובן. יש אש שמבטלת את החיות וישנה אש שמבטלת את הקיום.

נחזור לנקודה הראשונה ונבין שכאשר אנו רוצים להגביל את האש בכדי שהיא לא תתפשט למחוזות שאליהם היא לא אמורה להגיע. ראשית עלינו לבדוק איזה סוג אש זו, איזה סוג ביטול יש כאן, מה האש הזו באה לכלות. אם זו אש שבאה לכלות קיום של חיות, הרי שאנו זקוקים ליסוד המים בכדי להגבילה, וזאת ע"י נתינת קיום. לעומת זאת אם זו אש שבאה לבטל את עצם תפיסת המציאות, הרי שאנו נזקקים ליסוד העפר בכדי להגבילה.

הבחנו כי יסוד האש הוא יסוד של ביטול. וכן הבחנו בשלושה נתיבים של ביטול:

א. ביטול של רע.

ב. ביטול של טוב בכדי לעלות.

ג. ביטול של טוב - שזו פעולה שלילית.

ביארנו והדגמנו כיצד למנוע התפשטות של אש חיובית המכלה קוצים, שלא תפרוץ ותשרוף גם מקומות חיוביים. הסברנו שההגבלה של האש צריכה להיות ע"י העמדת כוח מקביל לסוג הכילוי של האש. שאם האש מבטלת חיות נגביר כנגדה את יסוד המים דהיינו את כוח הקיום שבנפש, ואם האש מבטלת מציאות נגביר כנגדה את יסוד העפר, ע"י שנעמיד עוד קיום כנגדה.

כלומר, אם בנפש האדם מתגבר יסוד האש שיוצר ביטול של חיות, הוא צריך להעמיד חיות. והיינו לשאוב עוד ועוד חיות כדי לרסן ולאזן את כוח הכילוי בנפש. אולם אם מתגברת בנפשו אש שיוצרת ביטול של קיום מציאות, הוא צריך כנגד זה לבנות, וכמו המשל בשליט שהחריב מדינה, הוא צריך לאזן את נפשו ע"י בניית מדינה אחרת כנגדה.

אדם שמבטל חיות הוא צריך מכנגד לתת חיות במקום אחר. אם הוא ביטל מציאות הוא צריך מכנגד לבנות מציאות חדשה. ואם לא יעשה כן, הרי שכוח האש שבנפשו שמכלה את הרע יתפשט גם למקומות הטוב ויכלה אותם. זוהי הנטייה הדקה בין השימוש באש במקום הנכון לגלישה ושימוש בו במקום הלא נכון, ולכן צריך להגביל את האש למקומה הנכון.

עד כאן עסקנו בכמה בחינות באש שהובערה על מנת לבטל את הרע. עצם ביטול הרע הוא דבר חיובי, אדם נלחם למען צדק והוא הורס כל מיני דברים שראוי להרוס אותם [הוא מוציא לפועל צווים של העירייה להרוס מבנים לא חוקיים וכו' על זה הדרך]. הרי שהפעולות בכללותן הן חיוביות. אך טרחנו לבאר עד כאן שיש לו הכרח להעמיד מכנגד קיום של חיות מיסוד המים, או בניה ויציבות של עפר, וזה בהתאמה לערך של הכילוי בו הוא עוסק.

ה. ניתוב והגבלת אש העלייה.

נתיב הכילוי השני של האש שהזכרנו, הוא כילוי של דברים טובים עם מטרה חיובית לפעול עליה וצמיחה למדרגה עליונה יותר.

כבר הארכנו לבאר שבכדי שאדם יוכל לעלות למדרגה יותר עליונה, הכרחי שהוא ירגיש שמה שיש בידו כבר לא שווה בעיניו לכולם. כמו שהמן אמר - "וכל-זה איננו שווה לי בכל עת אשר אני ראה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך"^[8], יש לו כמעט הכל, הוא המשנה למלך, אבל הוא מרגיש שכל זה לא שווה לו.

הגדרנו לעיל שבכללות אש העלייה היא חיובית. כלומר, עצם כך שהאדם מבטל ע"י יסוד האש את המדרגה בה הוא נמצא, בכללותו זהו דבר חיובי. רק שצריך להשתמש בה במקום הנכון ובגבול הנכון.

נסביר ע"י המשל הבא: מצוי מאוד שאדם מוכר את הדירה שלו אך את הדירה אשר אליה הוא אמור לעבור הוא עדיין לא קנה. תאריך פינוי הדירה שלו הולך ומתקרב ועדיין אין לו להיכן ללכת עם כל חבילותיו, גם מקום לשים בו את הראש עוד תקופה קצרה כבר לא יהיה לו. מה אדם כזה חושב לעצמו שהוא יתגורר עכשיו חצי שנה בבית-מלון?

גם כאשר אדם רוצה לעשות מעבר לדירה חדשה, ומבחינתו זה צעד חיובי. אז כמובן עדיף קודם לדעת לאן עוברים, ושנית מתי הוא יוכל להיכנס לדירה החדשה, ועל סמך הנתונים הללו ימכור את הדירה שלו ויקבע תאריך פינוי.

כידוע לא תמיד אפשר להוביל למהלך התקין הנ"ל, אך על כל פנים אם נאלצים למכור את הדירה הנוכחית מבלי לרכוש את הדירה אליה אמורים לעבור, אז שיקח טווח תמרון ויקבע את תאריך הפינוי לעוד חצי שנה או שנה. עד כאן המשל.

נבאר את הנמשל - ביסוד האש יש הבחנה של ביטול טוב על מנת לעלות למדרגה הבאה, הגדרנו שזהו שימוש נכון בכוח הכילוי. ברם גם בהבחנה זו צריך לנתב את הכילוי ולהשתמש בו במידה הנכונה, במקום הנכון ובזמן הנכון.

מהמשל הנ"ל נבין שגם כאשר אנו באים לבטל את החלק הטוב שבמדרגה הנוכחית על מנת לעלות, אנחנו לא אמורים לכלות את כל הטוב לגמרי, כי אם האדם יבטל את הטוב הזה לגמרי בנפשו ממה הוא יחיה?

הרי מהמדרגה הבאה שאליה הוא שואף הוא לא יכול לחיות, כי הוא עדיין לא הגיע אליה. ואי-אפשר לקבל חיות ממה שאין לו.

ומאידך, גם מהמדרגה הנוכחית בה הוא נמצא הוא לא יכול לקבל חיות, כיוון שהוא ביטל אותה לגמרי, וגם אותה אין לו.

צריך להיות ברור, כאשר באים להשתמש בכוח האש לכלות חלקי טוב על מנת להתעלות, הרי שמחד האדם צריך לעסוק בשאיפה למעלה, אך מאידך עליו להמשיך ולהתמיד במהלך מקביל של ה-'שמח בחלקו'. כי אם אדם ביטל בנפשו את מדרגתו הנוכחית לגמרי, והוא אוחז שאין לו כלום אז אין לו במה לשמוח, אין לו חיות להמשיך להתקיים עד זמן שיגיעה למדרגה הבאה.

יש כאן חבל דק מאוד, שבקל אפשר ליפול בו.

מצד אחד, אם אין לאדם את יסוד האש אזי מאוד קשה לעלות ולצמוח הלאה. כל אחד מכיר סביבו אנשים שכל מה שיש להם זה טוב להם: הם חיים עם משכורת מינימום, וגם מזה משלמים כל מיני מיסים וארנוניות וכן על זה הדרך, והכל טוב להם, כיוון שאין להם שאיפות בחיים. אלו אנשים שלא יתקדמו לשום מקום.

מצד שני, ישנם אנשים שיש בהם כוח אש חזקה, אלו בני-אדם שיש להם תמריץ פנימי להרגיש כל הזמן שמה שיש לו זה לא שווה, כל הזמן יש להם שאיפות להתקדם הלאה. אך גם לתכונה הזו יש תולדות שליליות: האנשים הללו כל הזמן רוטנים, הם אף פעם לא מרוצים ממה שיש להם. לדוגמא: אם הם מהעשירון העליון אז מפריע להם למה הם לא מהמאיון העליון, וכן על זה הדרך. אדם כזה לא משנה לו כמה גדולה ומפוארת האחוזה שלו, תמיד זה לא מספיק לו. גם אם יש לו את המכונית הכי מפוארת אז כל שנה צריך לשדרג אותה לדגם היותר חדש. ואם יש תוספות שהוא עוד לא הכניס לשם אז זה חסר לו. גם בהישגי הילדים תמיד הוא דורש מהם יותר. הכלל בזה שהם כל הזמן מסתכלים על מה שעדיין אין להם.

הרי שיסוד האש שמכלה את הטוב הוא חיובי והכרחי בכדי להתקדם הלאה, אך אם נשתמש בכוח הכילוי לכלות לגמרי את כל מה שיש לנו, זה גורם לכך שנאבד את נקודת החיות. ובלא חיות אי-אפשר להתקדם הלאה.

משל למה הדבר דומה, כאשר האש שורפת עץ, אם האש תכלה את כל העץ לגמרי האם האש עדיין תדלק? - לא! אין לה ממה להתקיים. כך גם בנמשל, אם האדם מכלה בנפשו את כל המדרגה שלמטה הוא יאבד את החיות, וזה יוביל לכך שלא רק שאת המדרגה שלמטה הוא הפסיד כי הוא כילה אותה לגמרי, אלא אף למדרגה למעלה הוא כבר לא יגיע כי אין לו חיות וכוח רצון לעלות לשם. זהו התהליך שעברו אותם אנשים שהשקיעו את כל הונם או אונם באפיק מסוכן ונפלו נפילה חזקה ומשם הם לא יצאו.

לאחר שעברנו את כל המהלך ה"נ"ל נבין, שהשימוש הנכון ביסוד האש בהבחנה של כילוי הטוב בכדי להתעלות, והיינו כילוי המדרגה בה האדם נמצא, צריך להיעשות ע"י החזקת החבל משני צדדיו - מחד אנו מכלים את המדרגה התחתונה במטרה ליצור אש של עליה למדרגה הבאה, אך מאידך צריך להשאיר ולקיים הן את יסוד העפר, והיינו שהדבר למטה קיים, והן את יסוד המים שאני אקבל חיות מאותה מדרגה תחתונה עד השלמת העלייה למדרגה הבאה.

נדגיש שבבחינה הזו של האש, כאשר נבוא להמשיך ולקיים בנתיים את המדרגה התחתונה, כאן לא מספיק יסוד העפר לבדו או יסוד המים לבדו בכדי לעצור את האש ולהגבילה. אנחנו צריכים שיהיה גם יסוד עפר וגם יסוד מים שיתנו לי חיות ויציבות מסוימת מהמדרגה למטה.

אך כמו שלכל כלל יש יוצא מן הכלל, הרי שישנם יחידים היוצאים מן הכלל הזה, שהם יכולים להתנתק לגמרי מהחיות של

המדרגה הקודמת, ולעבור תקופה שהם חיים בלי כלום, ועל סמך הביטחון שבעתיד תהיה להם תפיסה יותר עליונה. לפעמים זה נובע מאמונה ולפעמים זה כוח שלמטה מהאמונה. זהו כוח נפשי של סבל להחזיק את עצמו בזמנים קשים. אבל זהו רק ביטול של יסוד המים ללא ביטול של יסוד העפר, כי קיום הם צריכים, הם חייבים לעמוד על גבי דבר מסוים.

דוגמא לזה הם אותם אנשים שנוסעים בדרכים ואין להם איפה לישון בלילה, וזה לא שובר אותם - הוא יגמור את הלילה במכונית או באיזה ספסל, הוא יסתדר בסוף. יש להם כוח נפשי לעבור מעברים שאין בהם טעם. יש יחידים כאלו שיכולים להתנתק מהנקודה הקודמת לגמרי ולעלות לנקודה הבאה, כי כוח הסבל החזק שלהם מחזיק אותם.

מה שאין כן אדם רגיל שנצרך כל הזמן לטעם וחיות, אם ינתקו אותו מהנקודה הקודמת ולנקודה הבאה הוא לא יגיע, אזי הוא בעצם יפול מלמעלה כי לשם הוא לא הגיע, אך גם מלמטה הוא יפול כי אין לו עוד חיות במדרגה הזו, הוא כילה לגמרי את יסוד המים שבה.

ואם-כן כאשר נבחין בנפש בתשוקה לעלות, הרי שעלינו לבדוק אותה לעומק הנפש. צריך לוודא שהאש שנבעיר בשביל להתעלות לא תכלה לגמרי את מה שיש לנו. וכנ"ל נאחז בחבל בשני קצוותיו, מחד נכיר בערך של מה שיש לנו, ומאידך נחוש שזה לא מספק אותנו. כלומר, אל לנו להמעיט בערך של מה שיש לנו אלא נבין שזה לא מספיק לנו. (ובמילים אחרות, זה שהמדרגה הנוכחית לא מספיקה לי לא אומר שהיא לא שווה כלום, היא שווה הרבה, אבל לי היא לא מספיקה). הרי שבגישה הזו, מחד השארנו חיות לנקודה התחתונה אך מאידך אני לא מסתפק באותה החיות, אלא אני שואף לעלות למעלה.

באופן הזה אנו בעצם מעמידים את יסוד העפר ויסוד המים במקביל לשימוש ביסוד האש.

1. התמודדות עם האש השלילית.

הנתיב השלישי של יסוד האש הוא הנתיב השלילי, והיינו שהאש מכלה דברים טובים שהיא לא אמורה לכלותם, זו אש שמכלה דברים טובים שדווקא ראויים להתקיים.

ישנם בני-אדם שבטבעם כוח האש שולט בהם והם מחריבי עולמות. הם כל הזמן עסוקים בפעולות ביטול וכליו. פעמים זה בצורה פיזית מעשית, פעמים בדיבור ופעמים בתוך מחשבותיו פנימה, הוא יכול לחשוב שפלוגי לא שווה כלום וחבל שהוא בכלל נברא, הוא מבטל אותו בנפש.

זהו שימוש ביסוד האש בכוח הכליו באופן שלילי לחלוטין, כיצד נתמודד עם הכוח הזה בנפש?

כוח האש השלילי בו אנו דנים הוא הכוח של בעל הגאווה, ונתבאר כבר שעניינו של בעל הגאווה שהוא מבטל את כולם על מנת להתרומם, כמשל האש שמתעלה על גבי כילוי מה שתחתיה.

מהי עבודתו של בעל גאווה? -

בעל הגאווה צריך לעבוד במקביל בשני כיוונים:

מצד אחד - כבר יש לו אש בוערת שמאיימת לשרוף את הטוב, וההיגיון הפשוט אומר שעלינו לנסות לנתב גם את האש הזו למקום חיובי. כלומר אדם שמזהה בנפשו את כוח המבטל והוא מבין שזה נובע מכוח יסוד האש שבקרבו. ואם-כן עכשיו עליו לנסות להשתמש באותו הביטול לא רק כלפי אחרים במקום הלא נכון אלא לדחוק אותו למקומות הנכונים, לשתי נתיבי האש שהזכרנו לעיל: לבטל את הרע, או לבטל תפיסה נפשית בה הוא מונח.

מצד שני - אם יש אש שלילית אז צריך כמובן לפעול בכדי לכבות ולדכא אותה. וכיוון שהגאווה זיהה אצלו אש שלילית, הרי שעבודתו לכבות אותה לגמרי. כאן השימוש ביסוד המים הוא במטרה לכבות לגמרי את האש השלילית הזו. כדוגמת כבאי-אש שבאים לכבות בנין שעולה באש, הם לא מנסים להקטין את הלהבות ולהגביל את האש, אלא יש להם מטרה ברורה לכבות את האש לגמרי.

אש שלילית צריך לכלות עד הסוף, כי אם נשאיר אש שלילית אפילו במידה קלושה, היא תחזור ותתלבה ותשרוף הלאה את הטוב. ולכן אנחנו לא עוזבים את המקום עד שנוודא כי האש כבתה לחלוטין. זה לא אותו שימוש ביסוד המים כמו שנתבאר בשני הנתיבים לעיל במטרה להגביל אש חיובית.

כאשר יסוד האש שבנפש מופנה למקום הלא נכון הוא מכלה את חלקי הטוב שבבריאה. שם האדם צריך להשתמש בכוח הפכי גמור, שהוא יסוד המים.

איך עושים זאת במושגים של נפש?- כנגד הביטול לתת כל הזמן קיום.

לדוגמא: אדם מרגיש שפלוני הרע לו, ועכשיו הוא רוצה לבטל אותו מן העולם, או לבטל לו את המשרה, או לבטל לו את הכבוד שיש לו. כדי לבטל הרגשה זו עליו להעניק לו מכנגד זה קיום.

זו עבודה מאוד קשה בנפש האדם. העבודות בנפש האדם שנתבארו לעיל בשני נתיבי האש הראשונים הם הרבה יותר קלות, כיוון שהן עבודות שלא סותרות את הביטול לגמרי אלא מעט ביטול ומעט קיום. אבל כאשר יש באדם יצר לבטל את מי שכנגדו, והגדרנו שעבודתו הינה שבמקום לבטל את מי שכנגדו הוא צריך לתת לו קיום. זה העמדת כוח נגדי לתשוקת הנפש, וזו עבודה מאוד קשה.

משל למה הדבר דומה, ישנה מדינה שנלחמת בשכנתה, ובמקום לזרוק שם פצצה מנחיתים להם מזון. קשה מאוד בנפש האדם לעשות את זה.

אמנם על-אף הקושי שבדבר, נבין שאין לאן לברוח ואין מה לעשות, זהו התיקון של אותו יסוד האש שמתגלה בצורה שלילית בנפש.

נסכם - הגאווה צריך לפעול בשני מישורים: מחד, המציאות היא שיש כאן אש ששורפת דבר טוב, הרי שעליו לדחוק את האש

השלילית הזו על מנת להשתמש בה במקומות הנכונים, דהיינו לשרוף רע. מאידך צריך לפעול על מנת למגר את האש השלילית הזו עד תומה, וזאת ע"י כוח הפכי גמור בנפש, והיינו שופכים מים על האש עד שהיא תכבה, והיינו לתת ולתת עוד ועוד בכדי לקיים את הדבר שהנפש משתוקקת לכלותו מתפיסה שלילית. כאן העבודה אינה לתת במקום אחר על מנת לאזן את הנפש מכוח כילוי חיובי, אלא כאן צריך לתת דווקא לאותו מקום שהגאוותן רצה לכלות.

זהו ההבדל היסודי בשימוש ביסוד המים כנגד האש. כאשר יש אש חיובית בנפש אזי צריך רק להגביל ולאזן אותה אבל לא לכבות אותה, אז משתמשים במים שבנפש ונותנים קיום למקום אחר כנגד המקום שכיילנו. דוגמת אותו מושל שהחריב מדינה אחת וכנגדה הוא מקיים ומחיה מדינה אחרת. מה שאין כן כאשר מזהים שהאש שבנפש היא אש שלילית שמכלה טוב, הרי שבכדי לעצור את האש הזו צריך לתת קיום דווקא לאותו מקום שהנפש משתוקקת לכלות. ולכן זו עבודה מאוד קשה בנפש האדם.

נבחין בהבחנה נוספת - הגדרנו שכאשר האדם מכלה את מה שאיננו צריך לכלות, הוא צריך להעמיד קיום מכנגד. אולם איזה סוג קיום הוא צריך להשפיע, האם מיסוד המים או מיסוד העפר? -

סוג הקיום צריך להיות מותאם לסוג הביטול שזיהינו בנפש. כלומר, אם זיהינו כאן כוח הביטול בא לכלות את החיות, אזי צריך להעמיד קיום מיסוד המים שכנגד ולהשפיע חיות לקיים את הדבר. ואם זיהינו שכוח הביטול בא לכלות את הדבר מן השורש, למחוק מציאות מיסודה, הרי שמכנגד צריך להעמיד יסוד עפר.

וכמו שנתבאר לעיל ההשפעה הן של יסוד המים והן של יסוד העפר צריכה להיות מכוונת דווקא כנגד אותו מקום שהאש רצתה לכלות. אחרת אם האדם ינסה לנתב את השפעת הקיום למקום אחר הוא מחטיא את המטרה.

משל לאדם שגונב בלילה וביום מחלק חצי מהשלל לצדקה. 'מה הועילו חכמים בתקנתן', אל תגנוב ואל תחלק צדקה.

אם אדם מכלה דברים טובים, והוא מנסה לתקן את זה ע"י נתינה במקום אחר. אף שודאי שהמצב שהוא מנסה לתקן עדיף ממצב שהוא משאיר רק עיוות, אך לא זו המטרה, וזה לא יתקן את האדם. אלא הוא חייב לתת דווקא לאותו מקום שהוא כילה.

משל למה הדבר דומה - פרצה שריפה ברחוב א', אולם מכבה-אש הלכו לרחוב ב' ושפכו שם את המים. הרי זה ודאי לא יעזור, אולי זו תהיה בריכה לילדים לשחק בה. ברור שאת המים צריך לשפוך בדיוק על אותו מקום שהאש מכלה.

אש שמנותבת למקום הנכון צריך רק להגביל אותה, אך כאשר היא מנותבת למקום הלא נכון צריך לכלות את האש עצמה.

ז. יסוד האש ביחס ליסוד הרוח.

עד לכאן העמדנו את יסוד האש מול יסוד המים ומול יסוד העפר. כעת נדון ביסוד האש מול יסוד הרוח.

והנה כפי שנתבאר בפרק הקודם כל תנועה יסודה מהרוח. וגם שינוי מיקום האש שהזכרנו לעיל דהיינו הפעולות הגורמות להזיז את האש ממקום כילוי לא ראוי ולפעול במקומות הרצויים היא מיסוד הרוח. אך ננסה להתייחס לנקודה יותר עמוקה.

יסוד האש מכלה את יסוד הרוח.

הבחנו כבר שאש מכלה חפצים עד יסודם והיינו כילוי של יסוד העפר, וכן האש מיבשת את המים והיינו כילוי של יסוד המים. ובאמת האש מנסה להתנגד גם לקיומו של יסוד הרוח ע"י שהיא מכלה את האוויר במקום בו היא שולטת. (כידוע שחלק מהנפגעים בשרפה לא נפגעו בדווקא מחום האש אלא מחוסר חמצן שנגרם מהאש).

הרי שביסוד האש יש צד שהוא מכלה את יסוד הרוח. ברור שהאש לא יכולה לכלות לגמרי את האוויר, כי כל יסוד מורכב מכל ארבעת היסודות. וא"כ גם כאשר אנו מגדירים כילוי של דבר אין הכוונה כילוי מוחלט, כי לעולם ישארו כל שאר היסודות, אלא זו העצמה יחסית של יסוד אחד כנגד האחרים.

וכאשר הבחנו במשל הגשמי שהאש מנסה לכלות את יסוד הרוח. נתבונן מהי ההקבלה לזה בנפש האדם?-

יסוד האש יכול לגרום לאדם חוסר רצון לתנועה, שכאשר הוא מבטל דבר מה, אותו הדבר שהוא ביטל כבר לא יצור בו תנועה.

משל למה הדבר דומה, אדם שמתעסק עם ילד על-מנת לקדם אותו. כל זמן שהוא האמין שיש תקווה בדבר אז יש לו כוח רצון של פעולה. אך ברגע שהוא יאבד תקווה והוא לא יאמין שיש אפשרות לקדם את הילד, והיינו הוא לא מאמין שיש קיום לדבר, אזי הוא לא יצור בעצמו מציאות של תנועה, הוא לא יהיה מוכן יותר לפעול ולהשקיע יותר בתפיסה הזו.

כאן יסוד האש שמבטל את הדבר הוא יצר מציאות שהאדם לא מתנועע, הוא לא מוכן להתנועע באותו התחום.

יסוד האש לא סובל תנועות שאינם כלפי מעלה.

זיהינו את הנקודה השלילית בכך שהאש כילתה את יסוד הרוח. יש כאן נקודה עמוקה וננסה בס"ד להסביר אותה.

יסוד האש בטבעו הוא לעלות, יסוד הרוח מתנועע בטבעו לכל הצדדים: ד' רוחות השמים מעלה ומטה. יסוד המים בטבעו לרדת, כוח המשיכה מוריד אותם למטה. גם מקומו הטבעי של יסוד העפר הוא למטה, אך אפשר גם לדרדר אותו יותר למטה אם רוצים.

ואם-כן זיהינו כאן בהבחנה שיסוד האש הוא היחיד שמגמתו היא תמיד עליה. שאר היסודות מים ועפר מגמתם ירידה, והרוח סובלת תנועות רבות כי היא עצם כוח התנועה, והיא מגלה גם תנועה לדבר שהוא איננו עליה, תנועה לצדדים ומטה.

כאשר יסוד האש שולט בנפש האדם, התנועה שלו לכל דבר מתפרשת אצלו רק לעליה. כאשר הוא לא רואה איך הדבר יכול לעלות הוא לא נותן לו מקום לתנועה. לעומת זאת הרוח נותנת מקום של תנועה גם לדברים שאינם עולים, וגם לדברים שיורדים.

עומק הדבר - כאשר יסוד האש לא מוצא אפשרות להעלות את הדבר הוא לא נותן קיום. ואדם שמגלה את הכוח הזה בנפשו, הרי שעבודתו למתק את זה ע"י שהוא יתן קיום לדברים שאינם בתפיסה של עליה, וזה מאוד קשה בנפש האדם.

הגמרא אומרת במסכת שבת[9] שכאשר רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו יצאו מהמערה, כל מקום שהם נתנו בו עיניהם נשרף. מדוע? - השרפה נבעה מיסוד האש. הם ראו בני-אדם שהולכים בלי תנועה של עליה, חיים סתם בלי סיבה, ואם-כך לתפיסתם אין להם קיום. והקב"ה החזירם למערה לעוד שנה, לאחר מכן הם יצאו, וכל מקום שרבי אלעזר נתן בו עיניו לשרפו, רבי שמעון החיה וקיים אותו.

העומק בזה הוא, האם תנועה של כל דבר היא רק לפי תפיסת האש, ואם הוא עולה יש לו קיום ואם הוא לא עולה אין לו קיום. זו תפיסה אמיתית ברמה מסוימת. שהרי כל בן-אדם מגיע מלמעלה למטה והתכלית שלו היא לעלות מלמעלה למטה. כל התפיסה הזו נכונה כלפי הנפש של עצמו ברמה מסוימת. אך אם האדם מסתכל כך על כל העולם כולו, הוא בבחינה שעליה אמר הקב"ה לרבי שמעון ובנו ביציאה ראשונה שלהם מהמערה 'להחריב עולמי יצאתם?.'

ובאמת מצד הנשמה יש כוח משיכה המושך כלפי מעלה, אולם העולם הגשמי בנוי עם כוח משיכה כלפי מטה, ויש כאן הכחדה של כוח האש בעומק, מפני שזוהי הסכמה לתנועה שהיא לא מופנית למעלה. יש גם הרבה בני-אדם שאין להם שום בעיה עם חסרון זה. אבל יש בני-אדם שכוח האש שבהם תקיף מאוד, הם כל הזמן רוצים לעלות למעלה. כמאמר רשב"י - 'ראיתי בני עלייה והן מועטין אם אלף הן אני ובני מהן אם מאה הם אני ובני מהן אם שנים הן אני ובני הן'[10]. ומסבירים המפרשים שהם תמיד בתנועה ללמעלה.

כאשר אדם שהוא תמיד בתנועה ללמעלה נפגש באדם שאינו בתנועה ללמעלה, לפי תפיסתו של הראשון - השני בכלל לא קיים, אין לו זכות קיום. הוא תופס שאדם נולד בכדי להתעלות כל הזמן, ואם הוא רואה אחד שלא חי כך, הוא לא מבין בשביל מה הוא נולד בכלל.

משל למה הדבר דומה, שכרו פועל לעבוד במפעל, יום ראשון הוא לא עובד, יום שני לא עובד, וכן בשלישי ורביעי, במקרה כזה לא ממתנינים לסוף החודש, עוד באותו יום הוא מפוטר לצמיתות.

מה התפיסה במשל? - אם אתה לא עובד לך הביתה, כאן לא משלמים משכורת בחינם.

כאשר אדם תופס את החיים בתפיסה של יסוד האש, תפיסת העלייה של יסוד האש, כוח הרוח שבאש שהיא רק עולה למעלה. לאדם כזה אין מקום בנפש לשאת ולסבול תפיסה אחרת שיש אנשים שלא מתעסקים בלהתעלות.

בעל יסוד האש צריך לקבל ולסובל גם תנועות שאינם כלפי מעלה.

אמנם מוסכם שלהתעלות זה טוב, אבל צריך גם למזג את זה ולסבול גם תפיסה אחרת. ולכן התיקון לאותו אדם הוא שימוש עם יסודות המים והעפר להסכים בנפש שישנה גם תנועה ללמטה.

ואדם שיסוד האש תקיף בקרבו קשה לו מאוד להסכים לתנועה של למטה, כיוון שלתפיסתו כל תנועה חייבת להיות רק בכיוון מעלה. כאן צריך הסכמה בנפש האדם לקבל תנועה לכל הכיוונים. ובעצם זוהי ההסכמה בנפש לקבל כל אדם כמו שהוא.

כאשר אדם שתפיסתו היא שיש כיוון תנועה אחד ללמעלה, פוגש באדם שלא מתנועע ללמעלה, ישנם שתי אפשרויות תגובה: הפנימית המצויה יותר שיסוד האש של הראשון חונק את האוויר ומסלק את יסוד הרוח ולא נותן לשני קיום.

אך לחילופין אם אותו אדם שיסודו מהאש הצליח לגדור ולהגביל את האש שלו ע"י תגבורת של יסודות המים והעפר בנפשו, הרי שהוא יהיה מוכן לתת קיום גם לדברים שהתנועה שלהם כלפי מטה.

איך עושים את זה?-

הבחנה שכוח האש ביחס לרוח תכליתו לנתב כוח של רוח לכיוון מנוגד לכוח העפר והמים. האש מנתבת את תנועת הרוח ללמעלה, לעומתה העפר והמים מנתבים את הרוח לנוע כלפי מטה. האש חונקת את האוויר ואנו צריכים לתת מקום קיום גם לתנועות אחרות.

עבודת הנפש למתק את יסוד האש צריך השכלה דקות ורגישות.

עבודות מעין אלו צריכות להיעשות מתוך הבחנה דקה רגישה ומשכלת מאוד, כיוון שברור לכל שאי-אפשר לתת מקום תנועה לכאלו שמהרסים את העולם ומהרסים את הדת, אך מאידך צריך לתת תנועה לאותם אנשים שהתפיסה שלהם כחיים לעליה בלבד איננה קיימת.

אך צריך להכיר היטב את הגבול של התנועה שמותר לתת, וכי אם יבוא אדם ויגיד שהוא מרגיש שחפץ הוא לרצוח - וכי נגיד אז חופש הבחירה וחופש התנועה?! ודאי שלא! אי אפשר לתת תנועה לכל כיוון, אך מאידך אי אפשר להגביל את התנועה רק ללמעלה.

הסכנה בעבודת מיתוק יסוד האש בנפש.

טרם שנבאר בס"ד את הדרכים כיצד לצנן את כוח האש בנפש שמתיר מקום לתנועה רק ללמעלה, נזהיר שבעבודה מעין זו יש סיכון.

אדם שיש לו תנועה רק כלפי מעלה הרי שהוא עצמו כל הזמן עולה. אך כאשר אדם מצנן את הדבר ע"י יסוד המים והעפר שיורדים גם למטה, הרי מצד אחד אכן נפעל שהוא יסכים לקבל גם אחרים שיורדים למטה, אולם מצד שני הוא עצמו יכול ללכת באותה הדרך, וגם הוא יתחיל לרדת למטה.

מדוע? - כי כל זמן שהוא תפס שאין תנועה רק כלפי מעלה, ומי שלא חי עם תנועה ללמעלה הוא לא קיים לשיטתו. אין סכנה שאדם כזה ייפול, כי מבחינתו "לא לעלות" זה העדר (או העדר קיום, או העדר חיות, ביחס לכוחות המים והעפר שממוזגים בו). לעומת זאת כאשר הוא מתחיל להסכים בנפשו לקבל גם בני-אדם שאינם בתפיסתו שהם מתנועעים כלפי מטה, זה יכול להוריד גם אותו. כיוון שהוא מתחיל להרגיש שזה לא כל-כך גרוע אם לא עולים, שהרי יש גם קיום למי שלא עולה.

לכן העבודה הזו לבנות הסכמה בנפש לקבל ולקיים גם כאלו שמתנועעים ללמטה, צריכה לבוא רק לאחר שהאדם קנה בנפשו פנימה קניין חזק של עליה.

לדוגמא: ישנם הרבה אנשים שאהבת ישראל שלהם מורידה אותם מאוד כלפי מטה. על-אף שאהבת ישראל היא אחת משלושת האהבות השורשיים שקיימים בבריאה, אך מחמת שהם אוהבים אנשים ומקבלים כל אחד לפי מה שהוא, בעומק הנפש זה יוצר הרגשה שיש קיום לאדם שלא מתנהג כמו שצריך. ואז חושב האדם גם לי יהיה קיום אם אני אתנהג לא כמו שצריך.

ולכן על דרך כלל צריך ראשית שהאדם יעמיד את עצמו למעלה למעלה ומשם הוא יכול להתחיל לסבול אנשים שנמצאים למטה. גם אז עדיין נשאר סיכון כי הוא עלול ליפול, אך לפחות הוא יוצא מנקודה הרבה יותר גבוהה בנפש.

ירידה לצורך עליה.

עד כאן הסברנו את הסיכונים שיש בעבודה של צינון אש העלייה, במטרה לקנות הסכמה שיש גם תנועות הפכויות.

עתה נפנה לבאר למעשה את האופן הנכון לצנן את האש הזו -

אפשרות ראשונה היא לבנות תפיסה בנפש שזה דווקא יכול להיות חיובי לקבל תנועה כלפי מטה, כיוון שלבסוף התנועה הזו כלפי מטה תוביל לעליה. ובלשון הגמרא במסכת מכות זה נקרא - 'ירידה לצורך עליה'^[11].

אדם יכול להבחין בהרבה אפשרויות איך תהליך מסוים יוביל את האנשים להגיע לעליה. לדוגמא: ישנו ילד שמנסה ללכת בכל מיני דרכים עקלקלות, אחת מן השיטות היא, לתת לו ללכת והוא יראה שזו דרך ללא מוצא, משם הוא כבר לבד יחזור ללמעלה.

לא ניכנס לזה אם זו דרך חיובית או שלילית אלו דברים מאוד דקים, אך אנו משתמשים בזה כמשל. תן לו לרדת, אך הירידה תביא אותו לעליה הכי גבוהה כי הוא יבין איפה הסוף של הירידה ולהיכן היא מובילה.

הרי שאחת מהדרכים לגרום לאדם שאש העלייה בוערת בו להסכים לקבל תנועה של ירידה, היא להראות לו כיצד הירידה הזו סופה להוביל לעליה. ואם-כן בעומק בעל אש העלייה עצמו לא מסכים לירידה כירידה, אלא שהוא מסכים לתהליך של עליה מכוח ירידה.

משל למה הדבר דומה, אדם נוסע במכוניתו בעליה ובאמצע כבה לו המנוע. למזלו מדובר ברכב עם גיר רגיל שאפשר להניע בחזרה את המנוע ע"י שדוחפים את הרכב ומדליקים את הסטרטר. אבל לדחוף את הרכב בעליה הוא לא יכול כי זה מאוד קשה, אז הוא מסכים בנפשו לעשות פרסה לכיוון הירידה, הרכב מתחיל להידרדר בירידה ואז הוא מתניע את המנוע בקלות, ושוב הוא עושה פרסה וממשיך לעלות בעליה. הרי שיש כאן הסכמה בנפש לרדת, כיוון שכל בר-דעת מבין שהירידה הזו היא רק לצורך כך שהוא יוכל לשוב ולעלות למעלה.

כאשר בעל אש העלייה רואה אנשים יורדים הוא יכול להסביר לעצמו אלפי הסברים, בפרט אם הוא מכיר את דברי רבותינו, כיצד התהליך הזה של הירידה יוביל אותם לבסוף לתפיסה של עליה.

ודאי שישנו כאן איזשהו צינון לעליה, אך בעומק הוא תופס שהם רק יעלו.

יש דברים נסתרים - לא נבין לא נדע.

אפשרות שניה לצנן את אש העלייה היא ע"י מהלך עמוק יותר, וזה ע"י שהאדם מסכים בנפשו שאת בריאתו המופלאה של השי"ת הוא לא מבין. ואף שכלפי עצמו הוא מבין שהוא צריך רק לעלות למעלה, וגם להשתדל לעזור לאחרים לעלות למעלה. אך בד-בבד עם זה הוא צריך להבין שהקב"ה ברא בבריאה גם תנועות הפכיות מהכיוון הרצוי, ואף שהוא לא יכול לתפוס אותם הם קיימות ויש להם מקום בבריאה.

נקח דוגמא משאר חלקי הבריאה, וכי אדם יכול להבין בשביל מה צריך את כל הריבוי העצום של פריטי הבריאה: בשביל מה צריך את כל ריבוי סוגי הצמחים, את כל ההרים והמדברות וכו' כל הנמצאים בכדור הארץ? וכי יש מי שמבין בשביל מה צריך את כל ריבוי פרטי היקום שכדור הארץ הוא פחות מגרגיר אבק ביחס אליו? כל יום מצלמים לנו תמונות צבעוניות של מאדים או מכל מיני גלקסיות בחלל, ואיפה נמצאת כל מערכת ומה קורה בה. מי צריך את זה?

כמו כן האם אדם יכול להבין למה צריך את כל התנועה של כל מערכות הכוכבים שבשמים, מה עוד שבני-האדם יכולים לצפות רק בקצה קצהו? אלא ברור שאף אחד לא יכול להבין למה הקב"ה ברא את כל זה.

עם מחשבות מעין אלו האדם מגיע לתפיסה שיש תנועה בבריאה שהוא לא יכול לתפוס אותה. רק שהוא מאמין שאם הקב"ה עשה את זה, ודאי גנוזה בזה איזושהי תכלית פנימית שהוא עצמו לא מבין, וספק עם אי-פעם הוא יבין.

בדרך זו יכול להיפתח אצלו מקום לקבל בני-אדם עם תנועה לכל כיוון שהוא. ברור שזה לא אומר שהוא צריך מעכשיו גם לקום ולסייע בידם - כי יש מקומות שכמובן אסור לסייע, ויש מקומות שלא ראויים. אבל מכל מקום הוא מבין שישנה איזושהי תנועה בבריאה שאני לא תופס מה התועלת בה.

וכאשר אדם מבין שכמו שתנועת האש היא לעלות ישנם גם תנועות הפכיות, זוהי בעצם הסכמה עמוקה מאוד בנפש האדם וכך האש בנפשו מקבלת השקטה.

האיזון הנכון.

מחד ישנה עבודה בנפש האדם - "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה"^[12]. אך מאידך ישנה עבודה להבין שיש זמן שחרב הבית ואין מזבח עכשיו, ואין אש תמיד על גבי המזבח, ואפילו הכי יש לבריאה קיום. וכל זה מחמת שישנה תנועה עמוקה יותר בבריאה שהיא למעלה מתפיסתנו, שאנו לא מבינים אותה, אין לנו כלים כיצד להבין אותה. ולכן אנו חייבים לקבל אותה, חייבים להסכים שהיא קיימת, כמובן בגבולות שלא נכנסים לתחום האסור.

הרי שמחד אנו צריכים לעורר את האש בכל תוקפינו, אך מאידך עלינו להסכים גם לתנועות אחרות שמתקיימות.

זהו בעצם גישה של צינור האש שלא מבטל את הרוח אלא נותן קיום לרוח להתנועע לכל הצדדים.

[1] שמות כב, ה

[2] שמות כב, ה

[3] תענית ד, ע"א

[4] ירמיה כג, כט

[5] קהלת יא, י

[6] שו"ע או"ח ס' שלד סעיף כב

[7] בראשית ג, יט

[8] מגילת אסתר ה, יג

[9] שבת לג, ע"ב

[10] סוכה מה, ע"ב

[11] מכות ז, ע"ב

- [דע את נפשך](#) [1] 2
- [מבוא לארבעת היסודות מהספר דע את נפשך](#) [2]

Source: <http://bilvavi.net/shiur/המכלה-כוח-האש-יסוד-002-דע-את-נפשך>

Links

[1] <http://bilvavi.net/daes.nafshecha>

[2] <http://bilvavi.net/into4yesodos>